

Friedbergiem, zlecając mu pierwsze prace naukowo-organizacyjne dla Instytutu Zachodniego. Kiedy w lutym 1945 r. Instytut Zachodni mógł wyjść z podziemia i ujawnił się wobec władz Polski Ludowej, prof. Friedberg stał się jednym z członków założycieli Instytutu Zachodniego, podpisując pierwsze formalne pismo o zarejestrowanie Instytutu u władz poznańskich. Kiedy w r. 1946 założono w Krakowie Stację Naukową Instytutu Zachodniego dla nawiązania stałej łączności z członkami IZ, przebywającymi w Krakowie, prof. Friedberg został kierownikiem tej stacji i pełnił te funkcje aż do czasu zlikwidowania placówki w 1953 r.

Prof. Friedberg od maja 1945 r. był docentem habilitowanym na Uniwersytecie Jagiellońskim, a we wrześniu 1954 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. Mimo wielu propozycji przejścia do pracy na Uniwersytecie, wolał pozostać w umiłowanym przez siebie Archiwum Krakowskim. Pozostając pod wpływami szkoły naukowej prof. Władysława Semkowicza, rozpoczął swą działalność naukową od doskonałego opanowania nauk pomocniczych historii, a potem archiwistyki. Pierwsze Jego prace wiązały się z heraldyką i rozszedzeniem rodów rycerskich. Były to m. in.: *Ród Łabędziów w wiekach średnich*, *Klejnoty Długoszowe*, *Herb miasta Krakowa* i inne. Obok tego ogłaszał też prace z zakresu historii kultury, historii społecznej polskiego średniowiecza, archiwistyki i bibliografii historii. Jego zainteresowania kierowały się m. in. również ku dziejom miast śląskich, co uwidoczniło się np. w pracy pt. *Średniowieczne miasta śląskie i rola w nich czynnika polskiego*¹. Był zasłużonym wydawcą źródeł i prac Komisji Historycznej PAU, pisał również recenzje wewnętrzne wydawnictw Instytutu Zachodniego.

Skromny ponad miarę i ponad miarę pracowity doczekał się uznania ze strony społeczeństwa i władz państwowych. Obdarzono go godnością członka korespondenta PAU, członka honorowego Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków miasta Krakowa, odznaczony był m. in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Był również członkiem *Société d'Histoire du Droit* w Paryżu.

Pamięć o Nim, jako o człowieku wielkiego serca dla wszystkich, wybitnym uczonym historyku, związanym z początkami Instytutu Zachodniego, pozostanie w sercach tych, którzy Go znali.

Zdzisław Kaczmarczyk

ANTONI JACEK KORASZEWSKI (1908 - 1969)

Zmarły 27 marca 1969 r. w Katowicach doc. dr Jacek Koraszewski, dyrektor Biblioteki Śląskiej i poseł na Sejm PRL, urodził się 13 sierpnia 1908 r. w Opolu. Był synem Bronisława i Franciszki, wybitnych działaczy polskich na Śląsku Opolskim. Naukę szkolną pobierał w Opolu, Trzemesznie i Katowicach, gdzie też w 1926 r. zdał egzamin dojrzałości. Studia wyższe odbywał na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, specjalizując się głównie w zakresie filologii polskiej pod kierunkiem prof. Ignacego Chrzanowskiego. Po ich ukończeniu powrócił na Śląsk i podjął pracę w obecnej Bibliotece Śląskiej. W 1937 r. został wicedyrektorem tego zakładu. Po zakończeniu kampanii wojennej w Polsce we wrześniu 1939 r. znalazł się na zachodzie, gdzie zgłosił się do powstających oddziałów armii polskiej. W szeregach formacji polskich brał udział w działaniach wojennych we Francji w 1940 r. i został ciężko ranny w walkach frontowych w Alzacji. Następnie

¹ *Oblicze Ziemi Odzyskanych. Dolny Śląsk*, tom II. Wrocław 1945.

przez trzy lata przebywał w szpitalach wojskowych oraz w niewoli niemieckiej. Po powrocie do sił, wykorzystując sprzyjające okoliczności, podjął ucieczkę z niewoli w zamiarze przedostania się do oddziałów armii polskiej w Afryce północnej. Został aresztowany w Hiszpanii i osadzony w więzieniu.

Po zakończeniu działań wojennych i kapitulacji Niemiec należał do organizatorów akcji repatriowania do kraju Polaków z amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech i w ramach tej akcji współpracował z Polską Misją Wojskową we Frankfurcie n. Menem, z Państwowym Urzędem Repatriacyjnym oraz z UNRRA. Po zakończeniu akcji repatriacyjnej, powrócił do pracy zawodowej oraz naukowej. W 1948 r. otrzymał nominację na kustosa Biblioteki Narodowej z przydziałem do Biblioteki Śląskiej w Katowicach. W 1956 r., po objęciu przez dyr. Pawła Rybickiego obowiązków profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, został J. Koraszewski dyrektorem Biblioteki Śląskiej. Funkcję tę pełnił do zgonu. Jako dyrektor biblioteki przyczynił się poważnie do pomnożenia jej zbiorów. Zabiegał też nieustannie o budowę nowego gmachu Biblioteki Śląskiej.

Pracę naukowo-badawczą rozpoczął J. Koraszewski w okresie międzywojennym i uprawiał ją w zakresie bibliografii oraz historii kultury polskiej. Od 1934 r. redagował kwartalnik pt. „Wykaz Literatury Bieżącej o Śląsku”, wydawany przez ówczesną Śląską Bibliotekę Publiczną oraz Instytut Śląski w Katowicach. Kwartalnik ten ukazywał się do wybuchu II wojny światowej. Po wojnie, już jako dyrektor Biblioteki Śląskiej oraz dyrektor Śląskiego Instytutu Naukowego, wznowił dawne wydawnictwo w rozszerzonej formie jako *Bibliografię Śląską*, mającą również charakter bibliografii bieżącej. Jeszcze przed wybuchem wojny rozpoczął pracę nad dysertacją doktorską, ale dokończyć mógł ją dopiero w 1951 r. pod kierunkiem prof. Stanisława Pigionia, uzyskując doktorat. W kilka lat później został docentem.

W latach powojennych główny przedmiot prac badawczo-naukowych Koraszewskiego stanowiły: historia kultury polskiej na Śląsku oraz kontakty kulturalne Śląska z Polską w XIX i XX w. Z tego zakresu najważniejszą pozycję stanowi książka pt. *Rola twórczości Adama Mickiewicza w rozbudzeniu i utrzymaniu polskości na Śląsku* (Instytut Zachodni, Poznań 1957), wydana wspólnie z Mieczysławem Suchockim. Jest to nie tylko gruntowne studium obrazujące w wyczerpujący sposób recepcję utworów Mickiewicza oraz ich wpływ na kształtowanie się świadomości narodowej ludu śląskiego, ale również cenne źródło zawierające obfite informacje do dziejów organizacji polskich na Śląsku oraz najszerzej pojętej akcji kulturalno-oświatowej, prowadzonej tu w okresie poprzedzającym I wojnę światową. Z innych publikowanych prac szczególnie godne są wzmianki: 1) *Czym był Mickiewicz dla Śląska* (Katowice 1956); 2) *U źródeł kultu Słowackiego na Śląsku*, „Zaranie Śląskie” 1959, nr 3; 3) *Początki popularności Słowackiego na Śląsku*, „Zaranie Śląskie” 1959 r., nr 4. W ostatnich latach życia głównie dwa tematy stanowiły przedmiot Jego prac badawczych: *Wpływ twórczości J. Słowackiego na ruch narodowy i wyzwolenie Śląska* i *Ślązacy na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach międzywojennych*. Prac tych nie zdążył już dokończyć i przygotować do druku.

Poważniejszą rolę odegrał zaś Koraszewski w dziedzinie organizacji życia naukowego w województwie katowickim. Był jednym z głównych założycieli Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach i przez 10 lat jego dyrektorem, następnie wiceprzewodniczącym Kuratorium Instytutu. Był również członkiem Komitetu Organizacyjnego Uniwersytetu Śląskiego i od dawna, bo już od lat międzywojennych, należał do rzeczników idei uniwersytetu w Katowicach. Reprezentował też województwo katowickie w licznych instytucjach i organizacjach nauko-

wych, m. in. w Instytucie Zachodnim w Poznaniu i w Radzie Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich.

W ostatnich kadencjach był posłem do Sejmu PRL. Obowiązki poselskie spełniał z dużym zapałem. Utrzymywał żywy kontakt z wyborcami, szczególnie w okręgu gliwickim, z którego wyszedł jako poseł, interesując się nie tylko ogólnymi sprawami okręgu, ale również osobistymi potrzebami wyborców. Jako poseł był także członkiem, a później sekretarzem polskiej grupy Unii Międzyparlamentarnej. Z tego tytułu odbył kilka urzędowych podróży zagranicznych.

Alojzy Targ